

L'única fossa oberta a l'Ebre va ser a Miravet i va permetre exhumar 99 cossos d'excombatents

La finca de les Pernafeites va ser la fossa d'un hospital militar de primera línia

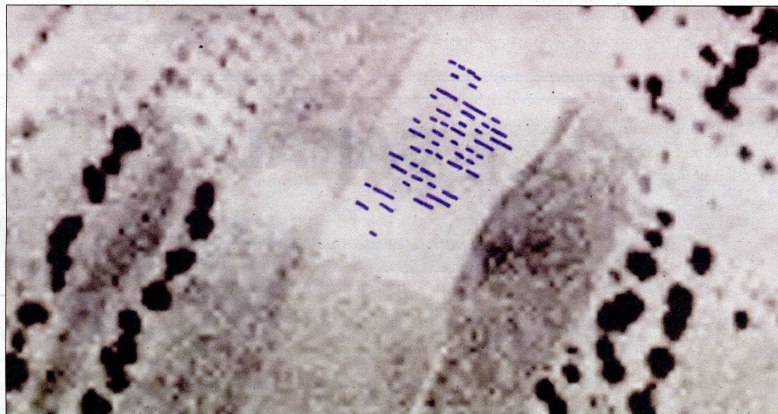
Una fossa amb dos soldats a la finca de les Pernafeites, a Miravet. / FOTO: ILTIRTA ARQUEOLOGIA

Miravet Andreu Prunera

El pla de fosses de la Generalitat, impulsat el 2017, ha promogut l'exhumació de 28 fosses comunes de la Guerra Civil arreu de Catalunya, tres de les quals s'han obert a les Terres de l'Ebre. La primera va ser a Miravet, a la finca de les Pernafeites, entre el novembre del 2017 i l'abril del 2018 i va finalitzar amb l'exhumació de les restes humanes de 99 excombatents de la Batalla de l'Ebre.

La fossa de les Pernafeites va entrar a l'agenda del pla de fosses el 2017 després que el propietari de la finca assegurés que, fent tasques de conreu, havien aflorat el subsòl diverses restes òssies que correspondrien a excombatents de la Guerra. El testimoni el va recollir el catedràtic en història de la Universitat Rovira i Virgili, Josep Sánchez Cervelló, al seu estudi de localització de fosses a les Terres de l'Ebre i el Priorat, i el govern va declarar la intervenció com a prioritària després que l'agricultor declarés que volia efectuar un canvi de conreu a la zona.

Els arqueòlegs de l'empresa Ilirta Arqueologia van treballar-hi durant cinc mesos i van acabar exhumant

La distribució de les fosses dins la finca / FOTO: ILTIRTA ARQUEOLOGIA

un total de 99 cossos d'excombatents de la Batalla de l'Ebre pel bàndol republicà.

Un dels arqueòlegs encarregats de l'excavació, Sergi González, va detallar durant una de les jornades Tribuna Arqueologia, el passat mes de juny, que els cossos es concentraven a la zona nord-oest del camp, on s'havien descobert 52 fosses arreglades en 17 alineacions diferents. D'estes fosses, exactament la meitat -26- serien individuals, i l'altra meitat

s'haurien utilitzat per a enterrar-hi diversos individus, fins a un màxim de cinc. "Les fosses estarien separades entre un metre i un metre i mig entre elles, cosa que fa pensar que es van distribuir aprofitant les separacions dels cultius de llavors", assegura González. Tot i això, durant els treballs s'han detectat fins a 44 agrupacions d'ossos fora de les fosses, fruit del deteriorament del subsòl, probablement a causa de l'activitat agrària a la zona. Totes les restes

L'anell amb el símbol comunista / FOTO: ILTIRTA ARQUEOLOGIA

han estat sotmeses a un estudi antropològic per tal que formen part de la base de dades d'identificació genètica de la Generalitat i puguin

identificar-se si algun familiar les reclama i coincideixen les seues dades genètiques.

Fins al moment, no s'havia detectat cap documentació que acredités l'existència d'esta fossa a les Pernafeites, i només constava el testimoni oral del propietari de la finca. Si que constaven, però, diversos testimonis orals sobre un punt sanitari que es va instal·lar durant el decurs de la Batalla de l'Ebre en una construcció propera, situada a uns 300 metres de les fosses, i coneguda com La Caseta de l'Eusebi. Este emplaçament estaria situat en un punt estratègic dins la línia d'evacuació de la serra de Cavalls, defensada per la 43a Divisió Republicana, i puntualment podria haver donat sortida als ferits d'altres divisions properes, com l'11a, la 35a i la 46a. La seua situació a menys de deu quilòmetres del front, les bones comunicacions amb la zona de rereguarda i les restes de torniquets i fèrules d'immobilització als cossos fan pensar als arqueòlegs que es podria tractar d'un hospital de primera línia, on s'efectuaven intervencions quirúrgiques definitives als soldats ferits de gravetat.

Dels 99 cossos que han pogut localitzar, vint s'havien enterrat vestits i la resta, despullats. González explica que els cossos amb restes de vestits podrien ser soldats que "haurien arribat morts al punt sanitari i que s'haurien enterrat amb la roba que portaven", mentre que "la resta, haurien mort després de rebre atenció sanitària, com fa pensar que molts dels cossos sense roba porten torniquets i restes de sutura o fèrules que no porten els altres".

UN ANELL COMUNISTA Durant els mesos d'excavació, l'equip d'arqueòlegs va trobar un total de 493 objectes dins les fosses. D'estos, un 44% correspondria a restes d'armament, la gran majoria trossos de metralla, seguit d'elements de vestimenta, material mèdic, objectes personals com encenedors, polseres o paper de fumar i també algun element d'utilitatge, com ara la cullera que els soldats portaven penjant del cinturó.

L'element que més ha cridat l'atenció, però, és un anell amb el símbol comunista que es va trobar a un dels soldats. També s'han trobat un parell d'anells d'aliances matrimonials però sense cap element que permetia identificar els cossos que el portaven.